

נקודת שיווי משקל

בעולם היחב"ל (יחסים בינלאומיים) מקובל לזהות שתי פרדיגמות פוליטיות לניהול קונפליקטים בין-מדינתיים - ריאליזם המקביל לגישה התחרותית, ואידיאליזם המקביל לגישה האינטגרטיבית/המשלבת (מורגנטאו, 1968).

הריאליזם, מבית היוצר של הפילוסופים מקיאווילי ותומס הובס (המאה ה-16), היא פרדיגמה מסורתית מקדמת המין האנושי. היא מניחה ש"יצר לב האדם רע מנעוריו" וש"אדם לאדם זאב" כמאמר המפורסם. אשר על כן, האדם כל העת בתהליך הישרדותי, המחייב אותו כל העת בפיתוח עוצמה ויכולות על מנת להכניע את האויב. כל מי שהוא לא חלק ממנו הוא אויבו. מדובר אם כן במאבק הישרדותי שחותר לתוצאה של WIN-LOSE.

פרדיגמת האידיאליזם מאידך, מבית היוצר של הפילוסופים רוסו ואדם סמית, התפתחה במהלך המאה ה-20 בעיקר ע"י המדינות הדמוקרטיות. פרדיגמה זו גורסת שהאדם טוב מטבעו ושותף פוטנציאלי למרקם של חיים משותפים טובים. לכן, עלינו לנצל ולהעצים את הפוטנציאל החיובי הזה באמצעות שיתופי פעולה, בניית אמון, זיהוי אינטרסים משותפים, יזמות של מוסדות ופרויקטים משותפים ועוד. מדובר אפוא, במודל שחותר לתוצאה של WIN-WIN.

מחקרים היסטוריים רבים מנסים להבין את גורמי מלה"ע ה-2, זאת במיוחד לאור האוטופיה שאחזה באירופה אחרי מלה"ע ה-1. "No More War" האמינו כולם, לאור מחיר הדמים היקר שכול הצדדים שילמו. מעניין לזהות שתי אסכולות הפוכות בתשובה לשאלה זו. נקדים ונזכיר קודם, כי מלה"ע ה-1 הסתיימה בהסכמי ורסאי המפורסמים (1919). השושבינים המרכזיים להסכם היו הצרפתים והאמריקאים. לאור ניסיון העבר, ההסכם היה דרקוני וקשה ביחס לגרמנים. נקצר ונספר כי החתימה על ההסכם היתה "בקול תרועה", אך באופן מימושו נתגלעו חילוקי דעות בין הצרפתים והאמריקאים. בעוד שהצרפתים נקטו בגישה תקיפה וריאליסטית כלפי הגרמנים, האמריקאים נקטו בגישה פייסנית ואידיאליסטית. התוצאה כידוע – מלה"ע ה-2. מדהים!

כאמור, שתי אסכולות היסטוריות ניתחו את התופעה ההיסטורית הזויה הזאת והגיעו למסקנות הפוכות. גישה אחת מאשימה את עודף הריאליזם והנוקשות מצד הצרפתים במימוש הסכם ורסאי, מה שגרם להשפלה ומאוחר יותר היווה טריגר לצמיחתו של היטלר, והשאר כבר ידוע. מאידך, גישה הפוכה מאשימה דווקא את האמריקאים בעודף אידיאליזם ובעודף פייסנות כלפי הגרמנים. אז מי צודק? נבקש להציע שאף אחת מהגישות אינה מדוייקת. נבקש לטעון שהתמודדות הנכונה מול הגרמנים חייבה תמהיל אופטימאלי שבין שתי האסכולות, תוך חתירה למציאת נקודת שיווי המשקל שביניהן. מציאת נקודת שיווי המשקל משימה קשה ומאתגרת, ולכן היא מצריכה כוח חיזוני נוסף, מחוץ לקופסה האנושית, שיסייע במציאתה. ניתן לקרא לכוח הזה דימיון, יצירתיות, אינסטינקט, כוח עליון, אנרגיות וכו'. ויש שיטענו שמקור הכוח בא-לוהים שמעניק לאדם את התבונה למצוא את נקודת שיווי המשקל.

דומה, שמודל השילוש בניהול קונפליקטים, כבר יושם ע"י יעקוב אבינו במפגש שלו עם עשו אחיו. פרשת וישלח פותחת במתח סיפורי, עת יעקוב עומד לפגוש את עשו. הוא שולח מלאכים כדי להבין האם פניו של עשו לשלום או למלחמה. המלאכים חוזרים עם מסר מדאיג, אודות כוונותיו ומוכנותו של עשו למלחמה. יעקוב חרד ופועל (בראשית לב, ח): "וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחַץ אֶת הָעֵם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֵּאֵן וְאֶת הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת: וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהָפְּחוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלְטָה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק...". על ההכנה של יעקוב לקראת המפגש עם עשו, אומר רש"י: "התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון, לתפלה, ולמלחמה. לדורון, ותעבור המנחה על פניו. לתפלה, אלהי אבי אברהם. למלחמה, והיה המנחה הנשאר לפליטה". לאור דברי רש"י נבקש לטעון, שיעקוב הכין עצמו במקביל ("גם וגם"), לשילוב שבין אידיאליזם ("דורון"), ריאליזם ("מלחמה") ותפילה לעזרת האל במציאת נקודת שיווי המשקל שהיא כה קריטית.

מסתבר, שהאמריקאים והצרפתים לא השכילו להבין, מה שיעקוב אבינו הבין "כמה שנים" קודם לכן.